

UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH TIZIMIDA PEDAGOGLARNING MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL ETISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI

Gaffarov Azizjon Muxammadsaidovich,
*A. Avloniy nomidagi pedagogik mahorat
milliy instituti bo'lim boshlig'i, dotsent
E-mail: azizjon.uz@gmail.com*

Annotatsiya: Maqolada uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimida pedagoglarning mustaqil ta'limini tashkil etishning nazariy-metodologik asoslari tadqiq etilgan. Pedagogning kasbiy ehtiyojlarini diagnostika qilish, individual maqsadlarni belgilash, mustaqil ta'limni rejalashtirish, uni amalga oshirish, natijalarni pedagogik amaliyotga transformatsiya qilish, monitoring, refleksiya va korreksiya jarayonlarining o'zaro bog'liqligi asoslangan. Mustaqil ta'lim pedagogning epizodik shaxsiy faoliyati emas, balki uzluksiz kasbiy rivojlanishni ta'minlovchi boshqariladigan siklik jarayon sifatida talqin etilgan. Tizimlilik, subyektivlik, diagnostik asoslanganlik, individuallashtirish, amaliyotga yo'naltirilganlik, refleksivlik va uzluksizlik tamoyillarining metodologik ahamiyati ochib berilgan. Tadqiqot natijasida pedagog mustaqil ta'limini "kasbiy ehtiyoj diagnostikasi → individual maqsad → rejalashtirish → mustaqil ta'lim → amaliyotga transformatsiya → monitoring va refleksiya → baholash → korreksiya → yangi kasbiy ehtiyoj" mantig'i asosida tashkil etishning konseptual modeli taklif etilgan.

Kalit so'zlar: uzluksiz kasbiy rivojlantirish, pedagog, mustaqil ta'lim, kasbiy ehtiyoj, individual ta'lim trayektoriyasi, refleksiya, kasbiy kompetentlik, diagnostika, monitoring, ta'lim menejmenti.

**Теоретико-методологические основы
организации самостоятельного обучения
педагогов в системе непрерывного
профессионального развития**

Гаффаров Азизжон Мухаммадсидович,
*Заведующий отделом Национального
института педагогического мастерства
имени А. Авлони, доцент*

Аннотация: В статье исследованы теоретико-методологические основы организации самостоятельного обучения педагогов в системе непрерывного профессионального развития. Обоснована взаимосвязь процессов диагностики профессиональных потребностей педагога, определения индивидуальных целей, планирования и осуществления самостоятельного обучения, трансформации его результатов в педагогическую практику, мониторинга, рефлексии и коррекции. Самостоятельное обучение рассматривается не как эпизодическая индивидуальная деятельность педагога, а как управляемый циклический процесс, обеспечивающий непрерывность его профессионального развития. Раскрыто методологическое значение принципов системности, субъектности, диагностической обоснованности, индивидуализации, практической направленности, рефлексивности и непрерывности. В результате исследования предложена концептуальная модель организации самостоятельного обучения педагога, основанная на следующей логике: "диагностика профессиональных потребностей → индивидуальная цель → планирование → самостоятельное обучение → трансформация результатов в

практику → мониторинг и рефлексия → оценивание → коррекция → новая профессиональная потребность”.

Ключевые слова: непрерывное профессиональное развитие, педагог, самостоятельное обучение, профессиональная потребность, индивидуальная образовательная траектория, рефлексия, профессиональная компетентность, диагностика, мониторинг, управление образованием.

Theoretical and methodological foundations for organizing teachers' independent learning in the system of continuous professional development

Azizjon Mukhammadsaidovich Gaffarov,
Head of Department, A. Avloni National Institute
of Pedagogical Excellence, Associate Professor

Abstract: The article examines the theoretical and methodological foundations for organizing teachers' independent learning within the system of continuous professional development. It substantiates the interrelationship between the diagnosis

of teachers' professional needs, the formulation of individual goals, the planning and implementation of independent learning, the transfer of learning outcomes into pedagogical practice, as well as monitoring, reflection, and corrective actions. Independent learning is interpreted not as an episodic individual activity of a teacher, but as a managed cyclical process that ensures continuous professional development. The methodological significance of the principles of systemic organization, teacher agency, diagnostic grounding, individualization, practice orientation, reflection, and continuity is revealed. As a result of the study, a conceptual model for organizing teachers' independent learning is proposed based on the following logic: “diagnosis of professional needs → individual goal setting → planning → independent learning → transfer into pedagogical practice → monitoring and reflection → evaluation → correction → identification of new professional needs.”

Keywords: continuous professional development, teacher, independent learning, professional needs, individual learning trajectory, reflection, professional competence, diagnostics, monitoring, educational management.

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagogning kasbiy kompetentligini muntazam yangilab borish ta'lim sifatini ta'minlashning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Ta'lim mazmuni, pedagogik texnologiyalar, raqamli vositalar va o'qitishga qo'yilayotgan talablarning jadal o'zgarishi pedagogdan faqat davriy malaka oshirish kurslarida ishtirok etishni emas, balki o'z kasbiy faoliyatini doimiy tahlil qilish, mavjud ehtiyojlarini aniqlash va ular asosida mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishni talab etadi.

Kasbiy rivojlanishni faqat formal kurslar bilan cheklash pedagogning kundalik amaliyotida yuzaga keladigan individual muammolar va tez o'zgaruvchan ehtiyojlarga to'liq javob bermaydi. Shu bois mustaqil ta'lim uzluksiz kasbiy rivojlantirishning qo'shimcha elementi emas, balki formal, noformal va informal o'r-

ganish shakllarini birlashtiruvchi muhim mexanizm sifatida qaralishi lozim [9, 10].

Kattalar ta'limi va self-directed learning nazariyasida ta'lim oluvchining o'z ehtiyojlarini aniqlashi, maqsad belgilashi, resurslarni tanlashi va natijalarni baholashda faol subyekt bo'lishi alohida ta'kidlanadi. Bu yondashuv pedagogning mustaqil ta'limini tasodifiy axborot iste'moli emas, balki aniq kasbiy vazifalarga yo'naltirilgan rejali faoliyat sifatida tushunishga asos beradi.

Shu bilan birga, kasbiy rivojlanish samaradorligi faqat pedagogning shaxsiy motivatsiyasi bilan belgilanmaydi. Ilmiy tadqiqotlarda mazmunga yo'naltirilganlik, faol o'rganish, boshqa kasbiy faoliyatlar bilan uyg'unlik, yetarli davomiylik va hamkorlik kabi xususiyatlar pedagog o'rganishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlangan.

Demak, mustaqil ta'limni tashkil etishda shaxsiy subyektivlik bilan institutsional qo'llab-quvvatlash o'rtasidagi uyg'unlik muhim [4].

Maqolaning maqsadi – uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimida pedagoglarning mustaqil ta'limni tashkil etishning nazariy-metodologik asoslarini tizimlashtirish, uning tarkibiy komponentlari va tamoyillarini aniqlash hamda mustaqil ta'limni kasbiy ehtiyojdan natijani baholash va korrektsiya qilishgacha bo'lgan yaxlit boshqaruv sikli sifatida asoslashdan iborat.

Pedagoglarning mustaqil ta'limi muammosini tadqiq etishda andragogika, mustaqil boshqariladigan ta'lim, refleksiv amaliyot va pedagoglarning kasbiy rivojlanishiga oid nazariyalar metodologik asos vazifasini bajaradi. M. Knoulz mustaqil ta'limni ta'lim oluvchining ehtiyojlari diagnostika qilish, maqsadlarni shakllantirish, inson va moddiy resurslarni aniqlash, tegishli strategiyalarni tanlash va natijalarni baholashda tashabbusni o'z zimmasiga olishi bilan bog'laydi. Ushbu mantiq pedagogning kasbiy rivojlanishini uning shaxsiy ehtiyojlari va amaliyoti bilan bog'lash imkonini beradi [5].

Pedagogning kasbiy rivojlanishida refleksiya alohida ahamiyatga ega. D. Shyon professional faoliyatda “reflection-in-action” tushunchasi orqali mutaxassisning amaliy vaziyatda o'z harakatlarini anglashi, vaziyatni qayta talqin qilishi va qarorlarini takomillashtirishini ko'rsatadi. Pedagog faoliyatida bu yondashuv mustaqil ta'lim natijalarini faqat o'zlashtirilgan axborot bilan emas, balki amaliyotda yuzaga kelgan o'zgarishlar bilan bog'lash zaruratini asoslaydi [6].

H. Timperli pedagoglarning professional o'rganishi va rivojlanishini o'quvchilar uchun qadrlil natijalar bilan bog'liq jarayon sifatida tahlil qiladi va professional o'rganish pedagog ishlaydigan kontekst bilan kuchli bog'langanini ta'kidlaydi. Bu fikr mustaqil ta'lim mazmuni pedagogning real kasbiy vazifalari va ta'lim tashkiloti ehtiyojlaridan uzilib qolmasligi kerakligini ko'rsatadi [7].

M. Garet va hammualliflar 1 027 nafar matematika va tabiiy fanlar o'qituvchilari ish-tirokidagi tadqiqotda kasbiy rivojlanishning mazmunga yo'naltirilganligi, faol o'rganish imkoniyatlari va boshqa o'quv faoliyatlari bilan uyg'unligi pedagoglarning bilim, ko'nikma va amaliyotidagi o'zgarishlar bilan ijobiy bog'liqligini ko'rsatgan. Mazkur natija mustaqil ta'limda ham mazmun, faoliyat va kasbiy amaliyot o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlash zarurligini tasdiqlaydi [8].

B. Avalos pedagoglarning kasbiy rivojlanishiga oid o'n yillik tadqiqotlarni umumlashtirib, professional o'rganishning murakkabligi, hamkorlik, fasilitatsiya, kontekst va rivojlanishning barqarorligi masalalarini ajratib ko'rsatadi. Shundan kelib chiqib, mustaqil ta'limni pedagogning yolg'iz o'qishi bilan tenglashtirish to'g'ri emas; mustaqillik professional hamkorlik, maslahat va qayta aloqadan foydalanishni istisno etmaydi [13].

L. Darling-Hammond, M. Hayler va M. Gardner 35 ta metodologik jihatdan puxta tadqiqotni tahlil qilib, samarali kasbiy rivojlanishning yettita keng tarqalgan xususiyatini ajratadi: mazmunga yo'naltirilganlik, faol o'rganish, hamkorlik, samarali amaliyot modellardan foydalanish, ekspert ko'magi, qayta aloqa va refleksiya, hamda yetarli davomiylik. Ushbu xususiyatlar pedagogning mustaqil ta'lim traektoriyasini loyihalashda ham metodologik orientir bo'la oladi [14].

S. Sims va hammualliflarning zamonaviy meta-tahlili pedagoglarning samarali kasbiy rivojlanishini yangi tushunchalarni shakllantirish, o'zgarishga motivatsiya hosil qilish, pedagogik texnikalarni rivojlantirish va ularni amaliyotga singdirish mexanizmlari bilan izohlaydi. Bu mustaqil ta'lim natijasini amaliyotga transformatsiya qilish bosqichini alohida ajratish zarurligini ko'rsatadi [15].

O'zbekistonda pedagog kadrlarning kasbiy rivojlanishini uzluksiz tashkil etishga qara-

tilgan normativ baza izchil takomillashtirilmoqda. 2024-yilda qabul qilingan hujjatlarda pedagog va mutaxassis kadrlar kasbiy rivojlantirishining uzluksizligini ta'minlash, ta'lim tashkilotining o'zida kasbiy rivojlanish tadbirlarini tashkil etish va ularni tizimli ravishda amalga oshirishga alohida e'tibor qaratilgan [14].

Vazirlar Mahkamasining 2024 yil 20 dekabrda 867-son qarori maktabgacha va maktab ta'limi xodimlarining uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirishning tashkiliy-huquqiy asoslarini belgilaydi. Ushbu qarorga muvofiq kasbiy rivojlantirish faqat malaka oshirish muassasasidagi kurs bilan cheklanmay, ta'lim tashkiloti darajasidagi metodik faoliyatlardan ham bog'lanadi [1].

2025 yilda tasdiqlangan pedagog kasbiy standartida pedagogning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirish manbalari qatorida malaka oshirish, "Ustoz-shogird" an'analari va uzluksiz kasbiy rivojlantirish tadbirlari belgilangan. Ayniqsa, "shaxsiy rivojlanish" o'z ehtiyojlariga muvofiq mustaqil ta'lim olish uchun zarur ko'nikmaning mavjudligi sifatida ifodalangan. Bu norma mustaqil ta'limni pedagog kasbiy kompetentligining tarkibiy qismi sifatida talqin qilish uchun muhim huquqiy asos yaratadi [2].

Normativ yondashuvlardan kelib chiqib, mustaqil ta'limni formal malaka oshirishga muqobil jarayon sifatida emas, balki formal, noformal va informal rivojlanish shakllarini bog'lovchi mexanizm sifatida qarash maqsadga muvofiq. Pedagog kursda olgan bilimni mustaqil ravishda chuqurlashtiradi, amaliyotda sinab ko'radi, natijasini tahlil qiladi va yangi ehtiyoj asosida keyingi rivojlanish yo'nalishini belgilaydi.

Tadqiqotda tizimli, kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga asoslangan va refleksiv yondashuvlar metodologik asos sifatida qabul qilindi. Nazariy tahlil, qiyosiy tahlil, tizimlashtirish, umumlashtirish va modellash-tirish metodlaridan foydalanildi.

Tizimli yondashuv pedagog mustaqil ta'limni maqsad, diagnostika, rejalashtirish, mazmun, resurslar, faoliyat, monitoring, baholash va korreksiya komponentlaridan tashkil topgan yaxlit tizim sifatida tahlil qilish imkonini berdi. Kompetensiyaviy yondashuv mustaqil ta'lim natijasini axborot o'zlashtirish bilan emas, balki kasbiy vazifalarni bajarish sifatidagi o'zgarishlar bilan bog'lashga xizmat qildi.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv pedagoglarning kasbiy tajribasi, ehtiyojlari, qiziqishlari va rivojlanish sur'atlaridagi individual farqlarni hisobga olishni nazarda tutadi. Faoliyatga asoslangan yondashuv o'zlashtirilgan bilim va usullarni pedagogik amaliyotda qo'llashni asosiy natija sifatida belgilaydi. Refleksiv yondashuv esa pedagogning o'z kasbiy faoliyati va ta'lim natijalarini tahlil qilib, keyingi rivojlanish vazifalarini belgilashini ta'minlaydi.

Tadqiqotning nazariy bazasida xalqaro ilmiy manbalardagi self-directed learning, reflective practice va effective professional development konsepsiyalari O'zbekistondagi uzluksiz kasbiy rivojlantirishning amaldagi tashkiliy-huquqiy talablari bilan qiyosiy tahlil qilindi. Bunday yondashuv pedagog mustaqil ta'limining universal xususiyatlari bilan milliy ta'lim tizimiga xos boshqaruv mexanizmlarini o'zaro uyg'unlashtirish imkonini berdi.

Nazariy va normativ manbalar tahlili pedagog mustaqil ta'limni tashkil etishda uchta o'zaro bog'liq darajani ajratish maqsadga muvofiqligini ko'rsatdi. Birinchi – shaxsiy daraja: kasbiy ehtiyoj, motivatsiya, o'zini o'zi baholash, mustaqil o'rganish qobiliyati va refleksiya. Ikkinchi – faoliyat darajasi: maqsad belgilash, individual rejalashtirish, resurs tanlash, mustaqil o'rganish, amaliyotga tatbiq etish va natijani tahlil qilish. Uchinchi – tashkiliy-boshqaruv darajasi: diagnostika vositalari, axborot-metodik resurslar, maslahat va tyutorlik ko'magi, professional hamkorlik, monitoring, qayta aloqa va korreksiya.

Mazkur darajalar bir-birini to'ldiradi. Pedagogda yuqori motivatsiya bo'lsa-yu, sifatli resurs va metodik ko'mak mavjud bo'lmasa, mustaqil ta'lim fragmentar tus olishi mumkin. Aksincha, institutsional imkoniyatlar yetarli bo'lsa-da, pedagog o'z kasbiy ehtiyojini anglamas va shaxsiy maqsadini belgilamasa, resurslardan samarali foydalanish ehtimoli pasayadi.

Shu sababli "mustaqillik" va "boshqaruv" tushunchalarini qarama-qarshi qo'yish maqsadga muvofiq emas. Mustaqillik pedagogning kasbiy rivojlanishdagi subyekt pozitsiyasini ifodalasa, boshqaruv ushbu subyektlikni ro'yobga chiqarish uchun zarur sharoit, resurs, diagnostika, monitoring va qayta aloqani ta'minlaydi. Ta'lim menejmenti nuqtai nazaridan boshqaruvning vazifasi pedagog o'rniga qaror qabul qilish emas, balki pedagogning asoslangan qaror qabul qilish imkoniyatini kengaytirishdir.

Tadqiqot natijasida pedagog mustaqil ta'limining quyidagi funksional ketma-ketligi aniqlashtirildi: 1) kasbiy ehtiyojlarni diagnostika qilish; 2) individual maqsadni belgilash; 3) ta'lim traektoriyasini rejalashtirish; 4) mustaqil ta'lim faoliyatini amalga oshirish; 5) o'zlashtirilgan bilim va usullarni amaliyotga tatbiq etish; 6) monitoring va refleksiya; 7) natijani baholash; 8) korreksiya; 9) yangi kasbiy ehtiyojni aniqlash.

Diagnostika bosqichida pedagogning mavjud kompetentligi, kasbiy qiyinchiliklari, ta'lim natijalari va rivojlanish ehtiyojlari aniqlanadi. Diagnostika faqat tashqi nazorat vositasi bo'lmasligi kerak; o'zini o'zi baholash, professional muloqot, dars tahlili, o'quvchilar natijalari va metodik faoliyat ma'lumotlari birgalikda qo'llanganda ehtiyoj haqida nisbatan xolis tasavvur shakllanadi.

Maqsad belgilash va rejalashtirish bosqichida aniqlangan ehtiyoj pedagog uchun o'lchanadigan va amaliy ahamiyatga ega rivojlanish vazifasiga aylantiriladi. Bu yerda maqsadning pedagogik amaliyot bilan bog'liqligi muhim.

Masalan, "raqamli texnologiyalarni o'rganish" kabi umumiy maqsad o'rniga muayyan dars turida raqamli vositadan samarali foydalanish, o'quvchilarning faol ishtirokini oshirish yoki baholash sifatini yaxshilash kabi aniq natija belgilanishi mumkin.

Mustaqil ta'lim faoliyati bosqichida pedagog kitob va maqolalar, elektron kurslar, vebinarlar, professional hamjamiyatlar, ustozshogird munosabatlari, hamkasblar bilan o'zaro dars kuzatuvlari va boshqa resurslardan foydalanishi mumkin. Biroq resurslar soni samardorlik mezonini emas. Asosiy mezon tanlangan resursning aniq kasbiy ehtiyojga mosligi va uning amaliyotga tatbiq etilishidir [9, 10].

Amaliyotga transformatsiya bosqichi taklif etilayotgan siklning markaziy bo'g'ini hisoblanadi. Zamonaviy kasbiy rivojlanish tadqiqotlarida ham pedagogning yangi bilim va texnikalarni o'z amaliyotiga singdirishi samarali rivojlanishning muhim mexanizmi sifatida qaraladi. Shu bois mustaqil ta'lim natijasi o'qilgan materiallar, qatnashilgan vebinarlar yoki sertifikatlar soni bilan emas, pedagogik faoliyatdagi sifat o'zgarishlari bilan baholanishi lozim [3].

Monitoring va refleksiya bosqichida pedagog belgilangan maqsad bilan real natijani taqqoslaydi, qaysi usul samarali bo'lganini, qanday to'siqlar saqlanib qolganini va qaysi kompetensiyalar qo'shimcha rivojlantirilishi kerakligini aniqlaydi. Bu jarayonda tashqi qayta aloqa – metodist, rahbar, tyutor yoki hamkasb fikri – o'zini o'zi baholashni to'ldirishi mumkin.

Korreksiya bosqichi mustaqil ta'limni bir martalik tadbirdan uzluksiz jarayonga aylantiradi. Natija maqsadga to'liq mos kelmasa, resurs, usul yoki muddat qayta ko'rib chiqiladi; maqsadga erishilgan bo'lsa, yangi kasbiy ehtiyoj aniqlanadi. Shu tariqa kasbiy rivojlanish "tugallangan kurslar" ketma-ketligi emas, balki doimiy diagnostika va yangilanish sikliga aylanadi.

Pedagogning mustaqil ta'limga tayyorligini to'rt komponent orqali ifodalash mumkin:

motivatsion komponent – kasbiy o‘shiga ichki ehtiyoj; diagnostik-refleksiv komponent – o‘z faoliyatini tahlil qilish va ehtiyojni aniqlash; loyihalash-faoliyat komponenti – maqsad, resurs va harakatlarni rejalashtirish; natijaviy-korreksion komponent – natijani baholash va keyingi traektoriyani o‘zgartirish. Bu komponentlar pedagogning o‘z kasbiy rivojlanishini boshqarish qobiliyatini kompleks tavsiflaydi.

Samarali kasbiy rivojlanishda hamkorlik va qayta aloqaning ahamiyati xalqaro tadqiqotlarda izchil qayd etilgan. Shuning uchun “mustaqil ta’lim” atamasidagi mustaqillikni ijtimoiy izolyatsiya sifatida emas, maqsad va qarorlarni anglangan tarzda boshqarish qobiliyati sifatida tushunish zarur. Pedagog o‘z traektoriyasini mustaqil boshqargan holda professional jamiyat va ekspert resurslaridan foydalanishi mumkin.

Tadqiqotning asosiy ilmiy natijasi pedagog mustaqil ta’limni kasbiy ehtiyojdan boshlanib, amaliyotdagi natijani baholash va yangi ehtiyojni aniqlash bilan davom etadigan uzluksiz boshqaruv sikli sifatida aniqlashtirishdan iborat.

Taklif etilayotgan konseptual sikl quyidagi mantiqda ifodalanadi: “kasbiy ehtiyoj diagnostikasi → individual maqsad → rejalashtirish → mustaqil ta’lim → amaliyotga transformatsiya → monitoring va refleksiya → baholash → korreksiya → yangi kasbiy ehtiyoj” [9, 10]. Ushbu siklda har bir bosqich keyingi bosqich uchun axborot va boshqaruv asosini yaratadi, yakuniy natija esa yangi rivojlanish siklining boshlang‘ich diagnostikasiga aylanadi.

Yondashuvning birinchi o‘ziga xosligi – mustaqil ta’limni resurs iste’moli emas, kasbiy muammoni hal qilishga qaratilgan natijaviy faoliyat sifatida talqin qilishdir. Ikkinchi xususiyat – pedagog subyektligi bilan institutsional qo‘llab-quvvatlashni yagona mexanizmning o‘zaro to‘ldiruvchi qismlari sifatida ko‘rish. Uchinchi xususiyat – natijani pedagogning amaliyotidagi sifat o‘zgarishlari orqali baholash. To‘rtinchi

xususiyat – monitoring va korreksiyaning siklining majburiy elementi sifatida belgilash.

Ushbu yondashuv ta’lim tashkiloti rahbariyati uchun ham amaliy ahamiyatga ega. Boshqaruv tizimi pedagogning mustaqil ta’lim soatini formal hisobga olishdan ko‘ra, ehtiyojni aniqlash, individual maqsadni belgilash, resurslarga yo‘naltirish, metodik qo‘llab-quvvatlash, amaliyotdagi o‘zgarishni kuzatish va natijaga qayta aloqa berish mexanizmlariga tayanishi lozim.

Shu tariqa mustaqil ta’lim pedagogning shaxsiy mas’uliyati va ta’lim tashkilotining rivojlantiruvchi muhiti o‘rtasidagi funksional bog‘lanish nuqtasiga aylanadi. Bu esa uzluksiz kasbiy rivojlantirishni markazlashgan tadbirlar tizimidan pedagogning kundalik kasbiy amaliyotiga integratsiyalashgan jarayonga aylantirish imkonini beradi.

O‘tkazilgan nazariy, qiyosiy va normativ-huquqiy tahlil pedagoglarning mustaqil ta’limi uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimining ajralmas tarkibiy qismi ekanini ko‘rsatdi. Uni faqat adabiyot o‘qish, onlayn kursda qatnashish yoki axborot izlash kabi alohida harakatlar bilan cheklash mustaqil ta’limning kasbiy rivojlanishdagi funksiyasini to‘liq ochib bermaydi.

Pedagog mustaqil ta’limni kasbiy ehtiyojlarni diagnostika qilish, individual maqsadlarni belgilash, ta’lim traektoriyasini rejalashtirish, mustaqil faoliyatni amalga oshirish, natijalarni pedagogik amaliyotga tatbiq etish, monitoring va refleksiya asosida baholash hamda keyingi rivojlanish yo‘nalishini belgilashni qamrab oluvchi yaxlit siklik jarayon sifatida tashkil etilishi lozim.

Mustaqil ta’limni tashkil etishda tizimlilik, subyektilik, diagnostik asoslanganlik, individuallashtirish, amaliyotga yo‘naltirilganlik, refleksivlik va uzluksizlik asosiy metodologik tamoyillar sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu tamoyillar pedagogning shaxsiy faolligi bilan tashkiliy, metodik va axborot qo‘llab-quvvatlashni uyg‘unlashtirish imkonini beradi.

Mustaqil ta'lim samaradorligini baholashda jarayon ko'rsatkichlaridan natijaviy ko'rsatkichlarga o'tish zarur. Asosiy mezon pedagog qancha material o'qigani yoki nechta kursni tamomlagani emas, balki mustaqil ta'lim natijasida uning kasbiy kompetentligi, pedagogik qarorlari va amaliyotida qanday sifat o'zgarishlari yuz berganidir.

Taklif etilgan "diagnostika → individual

maqsad → rejalashtirish → mustaqil ta'lim → amaliyotga transformatsiya → monitoring va refleksiya → baholash → korreksiya → yangi kasbiy ehtiyoj" sikli pedagogning shaxsiy kasbiy ehtiyojlari bilan uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimining tashkiliy imkoniyatlarini muvofiqlashtirishga, mustaqil ta'limni natijaga yo'naltirilgan boshqaruv mexanizmi sifatida tashkil etishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi PF-134-son "2022–2026-yillarda maktab ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-iyundagi PQ-231-son "Maktabgacha va maktab ta'limi tashkilotlari xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 20-dekabrda 867-son "Maktabgacha va maktab ta'limi xodimlarining uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi qarori.
4. Knowles M. S. Self-Directed Learning: A Guide for Learners and Teachers. – New York: Association Press, 1975. – 135 p.
5. Schön D. A. The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. – New York: Basic Books, 1983. – 374 p.
6. Timperley H. Teacher Professional Learning and Development. Educational Practices Series-18. – UNESCO International Bureau of Education, 2008. – 32 p.
7. Garet M. S., Porter A. C., Desimone L., Birman B. F., Yoon K. S. What Makes Professional Development Effective? Results From a National Sample of Teachers // American Educational Research Journal. – 2001. – Vol. 38, No. 4. – P. 915-945. DOI: 10.3102/00028312038004915.
8. Avalos B. Teacher professional development in Teaching and Teacher Education over ten years // Teaching and Teacher Education. – 2011. – Vol. 27, No. 1. – P. 10-20. DOI: 10.1016/j.tate.2010.08.007.
9. Daminova Sh.K. Kompetensiyaviy yondashuv asosida mustaqil ta'lim samaradorligini baholashning integratsiyalashgan modeli. Maktab ta'limi: muammolar, izlanishlar, yechimlar, Toshkent, 2026-yil, 7-son, 55-60 b. <https://journal.avloniy.uz/uz/article/kompetensiyaviyyondashuv-asosidamustaqiltalimsamaradorligini-baholashning-integratsiyalashgan-modeli-397>
10. Daminova Sh.K. Umumta'lim maktabi direktorlarining mustaqil kasbiy rivojlanish modeli. Inter Education & Global Study. Buxoro, 2026-yil, 7-son, <https://researcher.uz/docs/umumtalim-maktabi-direktorlarining-mustaqil-kasbiy-rivojlanish-modeli-547699>
11. Darling-Hammond L., Hyler M. E., Gardner M. Effective Teacher Professional Development. – Palo Alto, CA: Learning Policy Institute, 2017.
12. Darling-Hammond L., Wei R. C., Andree A., Richardson N., Orphanos S. Professional Learning in the Learning Profession: A Status Report on Teacher Development in the United States and Abroad. – Stanford University / National Staff Development Council, 2009.
13. Sims S., Fletcher-Wood H., O'Mara-Eves A., Cottingham S., Stansfield C., Goodrich J., Van Herwegen J., Anders J. Effective Teacher Professional Development: New Theory and a Meta-Analytic Test // Review of Educational Research. – 2025. – Vol. 95, No. 2. – P. 213-254. DOI: 10.3102/00346543231217480.
14. Desimone L. M., Garet M. S. Best Practices in Teachers' Professional Development in the United States // Psychology, Society & Education. – 2015. – Vol. 7, No. 3. DOI: 10.25115/psye.v7i3.515.